

PANEVĖŽYS. SOVIETMETIS

Pagal 1962-1967 m. parengtą Lietuvos TSR teritorijos perspektyvinę planavimo schemą, Panevėžys planuotas kaip aukščiausio rango centras – Lietuvos didmiestis. Šis statusas lėmė ne tik spartų miesto augimą, gyvenamųjų ir pramoninių rajonų plėtrą, bet ir aukštesnės kategorijos kultūrinės, sporto, edukacinės, administracinės ir kt. paskirties objektų atsiradimą mieste. Jis įpareigojo kurti kokybiškesnę aplinką, architektūrą, formuoti miesto veidą. Tad ekskursiją pradėsime prie Panevėžio simboliu tapusio „Nevėžio“ viešbučio, aplankysime įvairios paskirties sovietinio didmiesčio objektus, stebėsime ir vertinsime jų paskirties, fizinės būklės ar architektūros savybių pokyčius.

Visą informaciją apie šią, įvykusias ir būsimas ekskursijas galima rasti www.archfondas.lt/lt/ekskursiju.

1. **VIEŠBUTIS „NEVĖŽIS“ (DAB. „PANEVĖŽYS“)** Laisvės a. 26, Alfredas Paulauskas, 1970 (1972) m.

Tai vienas aukščiausių to meto Lietuvos viešbučių. Daugiaaukščio funkcionalistinė architektūra kurta derinant vertikalų ir horizontalų tūrį, nenutoslant nuo tarptautinio šio laikotarpio ir funkcinio tipo kanono. Kiek savitesnė aukštuminės pastato dalies lygių sienų, langų ir balkonų kompozicija pajvairinta asimetrišku pagrindinio fasado įlinkiu. Naudotos tuo metu pažangios monolitinės konstrukcijos.

2. **BUITINIO GYVENTOJŲ APTARNAVIMO KOMBINATAS.** Respublikos g. 28, Nijolė Garbaliuskienė, 1973 m.

Pastatas atitrauktas nuo Respublikos gatvės, pirmasis aukštas kiek įtrauktas, nes šioji gatvės dalis turėjo tapti mozaika ir skulptūriniai reljefai (autorius Z. Lakys). Virš jo – 3 aukštų tūris su horizontaliomis langų ir tonuoto stiklo juostomis. Ilgam fasadui ritmą suteikia vertikalūs aliuminio profiliai.

3. **SANTUOKŲ RŪMAI.** Respublikos g. 25, Juozas Skublickas.

4. **KINO TEATRAS „GARSAS“** . Respublikos g. 40, R. Vyšniauskas, 1968 m.

1920 – 1964 m. šioje vietoje stovėjo mūrinis pastatas, kuriame, savo namuose, Nina Fridmanienė atidarė kino teatrą. 1968 m. jo vietoje pagal adaptuotą kartotinį projektą pastatytas modernus 850 vietų kino teatras, galintis demonstruoti plačiaformatį kiną. Tai buvo penktasis toks kino teatras Lietuvoje.

1999 metais atliktas pastato remontas, atnaujinta techninė įranga, pakeistas interjeras, salės kėdės ir kt.

5. **BALDŲ PARDUOTUVĖ „KLEVAS“ (DAB. PARDUOTUVĖ „MAXIMA“)** Respublikos g. 71, Nijolė Garbaliuskienė, 1970 m.

Buvusi originali baldų parduotuvės „Klevas“ apdaila – iš išorės „pakabintas“ iš betono išlietas ažūras – asketiška modernistinė detalė, kubo formos pastatui suteikianti lengvumo, žaismingumo – yra negrįžtamai sugadinta rekonstrukcijos metu. Pastato tūris sudarkytas keičiant apdailą. Tai pavyzdys, kaip neatsargus elgesys su atskiromis praėjusio amžiaus architektūros detalėmis gali radikaliai pakeisti architektūrinę išraišką.

6. **SPORTO KOMBINATAS (SPORTO RŪMAI)** A. Jakšto g. 1, Jonas Putna, 1966 m.

Tokio tipo objektas buvo antras Lietuvoje po Kauno sporto Halės ir pirmasis, pastatytas tarybiniu laikotarpiu (6 metais anksčiau nei Vilniaus Sporto Rūmai). Šalia Panevėžio Sporto rūmų esančioje teritorijoje buvo įrengti teniso kortai, rankinio bei tinklinio aikštės. Sporto rūmai su greta esančiu stadionu sudaro vieną kompleksą. Jame yra: didžioji salė su 2000 sėdimų vietų, mažoji salė su balkonais, keletas patalpų sunkiaatlečių užsiėmimams, parodoms, konferencijoms ir 2 plaukimo baseinai: didysis (25 m ilgio) ir mažasis (12,5 m ilgio), taip pat kabinetai rūmų tarnautojams ir įvairios pagalbinės patalpos.

7. **PANEVĖŽIO RESPUBLIKINĖ LIGONINĖ.** Smėlynės g. 25, Stasys Garuckas, Kazimieras Regimantas Plyčiuraitis –Plyčius, 1978-1983 m.

1973 m. pagal tipinį projektą pastatyta trijų aukštų vaikų poliklinika. Patalpų interjerą projektavo ir kartu su Vaikų dailės mokyklos mokiniais ištapė dailininkė Emilija Taločkienė.

1977 m. ligoninių komplekse pastatytas naujas 5 aukštų korpusas. 1985-1986 m. išaugo devynaukštis gydomasis korpusas (arch. R. Plyčiuraitis – Plyčius) – 8 aukštų 420 lovų terapijos skyriai be 4 aukštų diagnostikos ir operacinių blokų korpusai. Komplekse yra 300 vietų salė, pirmame aukšte – administracinės patalpos, medicinos biblioteka – skaitykla. Ligoninės teritoriją apželdino dizaineris Juozas Mickevičius.

8. **EKRANO KULTŪROS RŪMAI (BENDRUOMENIŲ RŪMAI)** Kranto g. 28, Henrikas Antanas Balčiūnas, 1987 m.

9. **JUOZO MILTINIO DRAMOS TEATRAS.** Laisvės a. 5, Algimantas Mikėnas, 1967-1968 m. (bareljefo skulpt. A. Vytėnas)

Teatras lig šiolei išlaikęs J. Miltinio estetikos dvasią. Čia nėra ryškių spalvų, akį režiančių detalių. Fasadą virš įėjimo puošė bareljefinės muzikos, architektūros, poezijos deivių galvutės (skulpt. J. Kėdainis). Teatre yra dvi salės“: didžioji, talpinanti 550 žiūrovų, ir mažoji.

10. **POLITECHNIKUMAS (DAB. PANEVĖŽIO KOLEGIJA)** Laisvės a. 23, Julius Jankauskas

11. **TEISMO RŪMAI.** Laisvės a. 17, Viktoras Skokauskas, 1987 m.

12. **DAUGIABUTIS NAMAS.** J. Basanavičiaus g. 3, Nijolė Garbaliuskienė

Tai ilgiausias miesto namas – ilgis siekia 300m². Pirmame aukšte nuo gatvės pusės – vitrininiai langai: čia įsikūrusios įvairios parduotuvės. Pagal pirminį sumanymą, nusižengiantį tuometinėms normoms ir reikalavimams, bet patvirtintą tuometinio vyr. komiteto pirmininko Broniaus Kačkiaus, planuota name įrengti erdvius 4-5 kambarių butus su holais. Vils dėlto, Maskvos komisijai sužinojus, vos pradėjus namo statybas, buvo gautas nurodymam įrengti standartinius 1-2 kambarių butus.

13. **16 AUKŠTŲ DAUGIABUTIS.** Vilniaus g. 8.

14. **MUZIKOS MOKYKLA.** Vilniaus g. 2, Elvyra Klimavičienė, 1985 m.

15. **VANDENS BOKŠTAS.** 1960 m.

Tai 600 kubinių metrų talpos, apie 25 m aukščio statinys. Šiuo metu nebenaudojamas.

16. **ŽEMĖS ŪKIO IR HIDROMELIORACIJOS MOKYKLA (VYSK. K. PALTAROKO GIMNAZIJA).** Vysk. K. Paltaroko g. 18, Vera Furman-Taurienė (pagal inž. A. Gargaso projektą), 1956 m.

17. **KINO TEATRAS „VERSMĖ“ (DAB. MUZIKINIS TEATRAS).** Nepriklausomybės a. 8, Viktoras Skokauskas, 1979 m.

18. **PANEVĖŽIO MIESTO DAILĖS GALERIJA.** Respublikos g. 3, A. Korizina.

Dabartinis dviaukštis Dailės galerijos pastatas rekonstruotas iš senovinio vienaukščio raudonų plytų pastato, kuriame prieš tai veikė Kraštotyto muziejus, tarpukario metais – Apygardos teismas. Rekonstrukcija truko penkerius metus, ją parengė Kauno „Miestprojektas“. Pastatas pasikeitė neatpažįstamai, tik Respublikos gatvės fasade matomi senojo pastato fragmentai.

KITI LANKYTINI SOVIETMEČIO MODERNIZMO PASTATAI

a – Kino teatras „Raketa“, Respublikos g. 47 A;

b – Kavinė „Žalioji“, Puzino g. 10;

c – Statistikos valdyba (dab. Vyriausybės atstovybė), Respublikos g. 62

d – Centrinis paštas, Respublikos g. 60;

e – Telefonų stotis (dab. Teo), Respublikos g. 58;

f – Prokuratūros pastatas (buv. Partijos komitetas), Respublikos g. 54

g – Registrų centras, P. Puzino g. 7;

h – Panevėžio Statybos Tresto pastatas, P. Puzino g. 1;

i – Viešbutis „Upytė“, Respublikos g. 38;

j – Rajono Tarybos rūmai (dab. Panevėžio rajono savivaldybė), Vasario 16 – osios g. 27;

k – Gabrielės Petkevičaitės – Bitės viešoji biblioteka, Respublikos g. 14;

l – Panevėžio autobusų stotis, Savanorių a. 5;

m – Gyvenamųjų namų kvartalas, Sodų g. 6, Nepriklausomybės a. 9, Aldonos g. 3;

n – Panevėžio 5 profesinė technikos mokykla (dab. Margaritos Rimkevičaitės technologinė mokykla), Aldonos g. 4;

o – Alaus restoranas „Čičinskas“, Ramygalos g. 43.

Ekskursijos sudarytojas ir organizatorius: Architektūros[ekskursijų]fondas,
www.archfondas.lt/lt/ekskursiju .